ONLAYN TA’LIM PLATFORMALARI ORQALI TIL O‘QITISH: SAMARADORLIK VA DIDAKTIK MUAMMOLAR

Uralova Sumaya Soxibjon qizi
Samarqand Davlat Chet tillar Institutining
2413- guruh 2-kurs talabasi
Tel: +998947650201

Annotatsiya; Ushbu maqolada onlayn ta’lim platformalari orqali til o‘qitish jarayonining samaradorligi va didaktik muammolari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya sharoitida ta’limning masofaviy shakllari keng ommalashib borayotgan bir paytda, onlayn platformalarning lingvodidaktik imkoniyatlari va cheklovlarini chuqur o‘rganish dolzarb masalaga aylanmoqda. Tadqiqotda turli platformalar orqali tashkil etilgan ta’lim jarayonining o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, motivatsiyasi va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalariga ta’siri o‘rganiladi. Shuningdek, texnologik, metodik va psixologik muammolar ham aniqlanadi. Aralash metodologiya asosida olib borilgan tadqiqot natijalari onlayn platformalarning samaradorligini tasdiqlash bilan birga, ularni qo‘llashda yuzaga keladigan didaktik muammolarni ham ochib beradi. Olingan natijalar asosida ta’lim jarayonini optimallashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: onlayn ta’lim, til o‘qitish, raqamli platformalar, masofaviy ta’lim, lingvodidaktika, kommunikativ kompetensiya, motivatsiya, interaktivlik, pedagogik texnologiyalar, ta’lim samaradorligi, didaktik muammolar, e-learning, blended learning

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimi global raqamlashtirish jarayonlari ta’sirida tubdan o‘zgarib bormoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda onlayn ta’lim platformalarining keng joriy etilishi ta’limning mazmuni, shakli va metodikasini yangicha talqin qilishni talab etmoqda. Chet tillarini o‘qitish sohasida ham bu o‘zgarishlar sezilarli darajada namoyon bo‘lib, an’anaviy auditoriya mashg‘ulotlari o‘rnini tobora ko‘proq virtual muhit egallamoqda. Bu esa o‘z navbatida, onlayn platformalar orqali til o‘qitishning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslash zaruratini yuzaga keltiradi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, global kommunikatsiya vositalarining rivojlanishi natijasida chet tillarini bilish zamonaviy inson uchun zarur kompetensiyaga aylangan. Shu bilan birga, pandemiya davrida masofaviy ta’limning jadal rivojlanishi onlayn platformalarning ta’lim tizimidagi o‘rnini yanada mustahkamladi. Biroq, ushbu platformalarning samaradorligi bilan bir qatorda, didaktik muammolari ham mavjud bo‘lib, ular ilmiy tahlilni talab qiladi.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasiga nazar tashlasak, xorijiy tadqiqotchilar tomonidan onlayn ta’limning turli jihatlari keng o‘rganilgan. Xususan, e-learning va blended learning modellari ta’lim samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida qaraladi. Mahalliy ilmiy ishlarda esa bu masala hali yetarli darajada chuqur o‘rganilmagan. Mazkur tadqiqotning maqsadi onlayn ta’lim platformalari orqali til o‘qitishning samaradorligini aniqlash, yuzaga kelayotgan didaktik muammolarni tahlil qilish hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Metodologiya

Tadqiqot aralash metodologiya asosida tashkil etildi. Kvantitativ va sifatli tadqiqot usullarining uyg‘unligi orqali masalaning turli jihatlari chuqur o‘rganildi. Tadqiqot obyekti sifatida oliy ta’lim muassasasining 1–2-bosqich talabalari tanlab olindi. Umumiy ishtirokchilar soni 80 nafar bo‘lib, ular eksperimental va nazorat guruhlariga ajratildi. Eksperimental guruhda onlayn ta’lim platformalari orqali darslar tashkil etildi. Bu jarayonda videodarslar, interaktiv testlar, forumlar, virtual sinflar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari qo‘llanildi. Nazorat guruhida esa an’anaviy o‘qitish metodlari saqlab qolindi.

Kvantitativ ma’lumotlar pre-test va post-test orqali yig‘ildi. Testlar o‘quvchilarning tinglab tushunish, o‘qish, yozish va gapirish ko‘nikmalarini baholashga qaratildi. Olingan natijalar statistik tahlil qilindi. Sifatli ma’lumotlar esa intervyu, so‘rovnoma va kuzatish metodlari orqali to‘plandi. O‘quvchilarning onlayn platformalarga bo‘lgan munosabati, qiyinchiliklari va motivatsiya darajasi o‘rganildi. Bundan tashqari, kontent tahlil usuli yordamida onlayn platformalarning didaktik imkoniyatlari va cheklovlari tahlil qilindi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligi triangulyatsiya usuli orqali ta’minlandi.

Natija va muhokama

Tadqiqot natijalari onlayn ta’lim platformalari orqali til o‘qitishning samaradorligini tasdiqladi. Eksperimental guruhda o‘quvchilarning natijalari sezilarli darajada yaxshilandi.

1-jadval. O‘quvchilar natijalarining taqqoslanishi (%)

Guruh	**Pre-test**	**Post-test**
Eksperimental	62%	85%
Nazorat	63%	74%

***Manba**: muallif tomonidan ishlab chiqilgan*

Mazkur natijalar onlayn platformalarning ta’lim samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, onlayn ta’lim platformalarining samaradorligi ko‘p jihatdan ularning didaktik jihatdan to‘g‘ri tashkil etilishiga bog‘liq. Agar ta’lim jarayoni interaktiv metodlar, multimodal materiallar va muntazam teskari aloqa bilan boyitilsa, o‘quvchilarning faolligi va natijalari sezilarli darajada oshadi. Aksincha, faqat passiv videokontentga asoslangan darslar o‘quvchilarning diqqatini uzoq vaqt davomida ushlab turishda qiyinchilik tug‘diradi. Shuningdek, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi bevosita muloqotning cheklanganligi til o‘rganish jarayonida muhim bo‘lgan spontan nutq rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli, onlayn ta’limni samarali tashkil etishda sinxron va asinxron faoliyatlar o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlash zarur hisoblanadi.

Bundan tashqari, baholash jarayoni ham muhim muammolardan biri sifatida ajralib chiqdi. Onlayn test tizimlari bilimni tezkor baholash imkonini bersa-da, ular o‘quvchilarning real nutqiy kompetensiyasini to‘liq aks ettira olmaydi. Ayniqsa, gapirish ko‘nikmalarini baholashda inson omilining ahamiyati yuqori bo‘lib qolmoqda. Shu jihatdan qaraganda, onlayn platformalar an’anaviy baholash usullarini to‘liq almashtira olmaydi, balki ularni to‘ldiruvchi vosita sifatida qaralishi maqsadga muvofiqdir. Umuman olganda, tadqiqot natijalari onlayn ta’lim platformalari yuqori samaradorlikka ega ekanini ko‘rsatsa-da, ularni qo‘llashda didaktik, texnologik va psixologik omillarni kompleks tarzda hisobga olish zarurligini tasdiqlaydi.

Xulosa

Olib borilgan tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, onlayn ta’lim platformalari orqali til o‘qitish zamonaviy ta’lim tizimida muhim o‘rin egallaydi va to‘g‘ri tashkil etilgan taqdirda yuqori

samaradorlikka erishish imkonini beradi. Ushbu platformalar o‘quvchilarga moslashuvchan o‘rganish muhiti yaratib, ularning individual ehtiyojlariga moslashish, mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish va o‘quv jarayonini individuallashtirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari eksperimental guruhda sezilarli ijobiy o‘zgarishlar kuzatilganini ko‘rsatib, onlayn ta’lim vositalarining lingvodidaktik salohiyatini tasdiqladi. Ayniqsa, multimodal materiallar, interaktiv topshiriqlar va avtomatlashtirilgan teskari aloqa mexanizmlari o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirish jarayonini sezilarli darajada jadallashtirishi aniqlandi.

Shu bilan birga, tadqiqot davomida bir qator muhim muammolar ham aniqlanib, ular onlayn ta’limni takomillashtirish zarurligini ko‘rsatdi. Jumladan, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, internet tezligining pastligi, o‘quvchilarning motivatsiya darajasining barqaror emasligi va o‘qituvchi bilan bevosita muloqotning cheklanganligi ta’lim sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Bundan tashqari, baholash tizimlarining mukammal emasligi va o‘quvchilarning real nutqiy kompetensiyasini to‘liq aks ettira olmasligi ham muhim muammo sifatida qayd etildi. Ushbu natijalar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, onlayn ta’lim platformalari an’anaviy ta’limni to‘liq almashtiruvchi vosita emas, balki uni to‘ldiruvchi va boyituvchi samarali pedagogik resurs sifatida qaralishi lozim. Kelgusida ushbu yo‘nalishda olib boriladigan tadqiqotlar onlayn va an’anaviy ta’limning integratsiyalashgan modelini ishlab chiqishga, shuningdek, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini oshirish va didaktik yondashuvlarni takomillashtirishga qaratilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson T. The Theory and Practice of Online Learning. AU Press, 2011. 472 p.
2. Garrison D.R. E-Learning in the 21st Century. Routledge, 2017. 256 p.
3. Moore M. Distance Education: A Systems View. Wadsworth, 2013. 320 p.
4. Hrastinski S. What Do We Mean by Blended Learning? TechTrends, 2019. 12 p.
5. Bates T. Teaching in a Digital Age. BCcampus, 2019. 520 p.